

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเครื่องมือและวิธีหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทย ให้มีความยั่งยืนและเป็นกระบวนการวิธีหนึ่งที่เป็นเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคนเพราะถือว่าคนเป็น ผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาประเทศและคนต้องมีเครื่องมือที่มีคุณภาพในการเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องนำไปพัฒนาประเทศ ยิ่งคนมีคุณภาพรวมตัวกันอย่างมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่หนึ่งใด ยิ่งหวัง ผลความสำเร็จที่มีคุณภาพเช่นเดียวกัน ซึ่งการพัฒนา “คนคุณภาพ” ได้ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงจำเป็นต้องระบุไว้อย่างชัดเจนในพันธกิจที่ 2 ว่า พัฒนา คุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรมเรียนรู้ตลอดชีวิตมีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วง วยสถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 8) นั้นหมายความว่า เป้าหมายสำคัญอยู่ “คน” คนอยู่ใน “ท้องถิ่น” คนคุณภาพย่อมสร้างท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และ ยั่งยืนอยู่ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการนำทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยผูกพันและวัฒนธรรมที่ดั่งามของสังคมไทยผ่าน ระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลักได้แก่คนสถาบันวัฒนธรรม และองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม (สุวรรณีย์ คำมั่นและคณะ, 2551: 5) ทุนทาง สังคมมีจำนวนมากเท่าใดก็ย่อมส่งผลให้ชุมชนและสังคมมีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนา นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญกับคำ ว่า “ภูมิสังคม” ด้วยเพราะมีความสำคัญในการเสริมสร้างพลังการ รวมกลุ่มของคนในชุมชนในการพัฒนาได้ดี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากการพัฒนาใดๆต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไรและสังคมวิทยา เกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันดัง พระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ใน สังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้เราต้องแนะนำเราเข้าไปช่วย

โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” ดังนั้นทุนทางสังคมจึงเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของคน ที่ผูกเชื่อมโยงด้วยการดำรงชีพแบบพอเพียง ซึ่งเป็นรากเหง้าสำคัญของสังคมไทย เป็นการสร้างพลังภายในให้กับประชาชนต้องการพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมมีความสมดุลด้วยทุนที่มีอยู่ การรวมกลุ่มของประชาชนในการสร้างกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง จึงมักจะประสบความสำเร็จอย่างเพราะการพัฒนาเป็นไปตามภูมิสังคมที่ท้องถิ่นมีอยู่ และการพัฒนาจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นเพราะกระบวนการการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงออกถึงความคิด ริเริ่ม พิจารณาการตัดสินใจรวมถึงการรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อการดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ปัญหาของประชาชนอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีหากย้อนไปเมื่อทศวรรษที่ผ่านมาเคยมีการติดตามปัญหาและการแก้ไขปัญหาลักษณะต่อสิ่งแวดล้อมจากการทำนาเกลือสินเธาว์ โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 9 ซึ่งสมพงษ์ บุญเฟื่อง นักวิชาการสิ่งแวดล้อม 6 ว. ได้สรุปปัญหาว่าพื้นที่นาเกลือส่วนใหญ่อยู่ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม เดิมเคยเป็นพื้นที่ปลูกข้าวมาก่อน จึงเกิดการร่อนเรียนการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงสู่นาข้าว กระบวนการผลิตเกลือตากมีผลต่อการซึมลอดออกจากพื้นที่ไปสู่น้ำที่ข้างเคียง ไหลลงลำห้วย คูคลองธรรมชาติ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อไป นอกจากนี้บทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการในพื้นที่ประกอบกรณานาเกลือไม่ชัดเจนว่ามีอำนาจหน้าที่ใดกำกับดูแล พื้นที่นาเกลือเกี่ยวข้องกับหลายพื้นที่ การปกครอง เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอเพราะพื้นที่กว้างขวาง ผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สละ พรหมเดชบุญ ได้สรุปมุมมองของผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลกว่า 300 คน ของกลุ่มจังหวัดอีสานตอนบน 4 จังหวัด ได้แก่อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู และเลย ที่กระทรวงมหาดไทยจัดอบรมขึ้นโดยได้ระบุปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม คือ ปัญหา น้ำเค็ม จากการทำนาเกลือไลนท่วมที่นา ทำให้น้ำข้าวเสียหาย และพบปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ว่า ประชาชนขาดจิตสำนึก ทั้งขยะไม่เป็นที่ ขาดการคัดแยกขยะ ทั้งขยะนอกเขตรับผิดชอบ ทั้งขยะข้างถนน เป็นต้น (ธวัช ปทุมพงษ์, บรรณาธิการ, 2548: 1-7) และ ณ ปัจจุบันนี้พื้นที่อำเภอบ้านดุงใน 4 ตำบลที่ได้รับผลกระทบกำลังขยายไปในอีกหลายตำบล และส่งผลต่อพื้นที่การเกษตร พืชและต้นชะโนด ซึ่งเป็นต้นไม้สำคัญของอำเภอบ้านดุงด้วย ภายหลังการลงพื้นที่เนื่องจากเป็นพื้นที่เขตบริการทางวิชาการศูนย์ให้การศึกษาดูงานอุดรธานี จากการสำรวจความต้องการและ

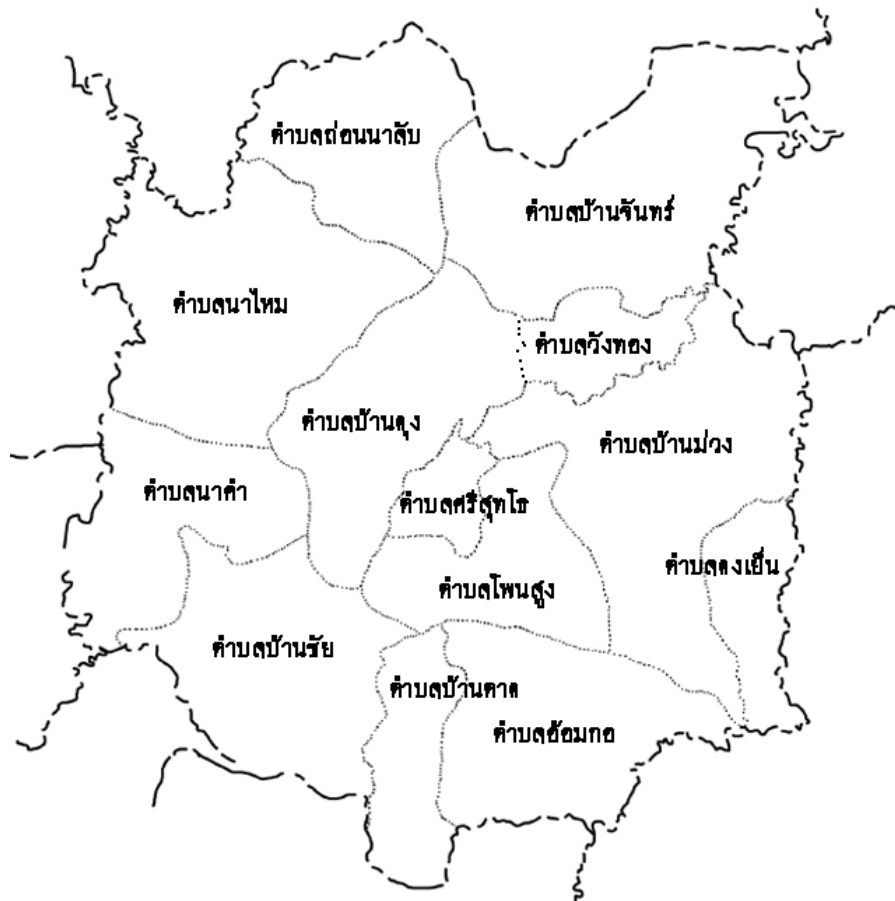
ประเด็นปัญหาต่าง ๆ สิ่งที่เร่งด่วนที่สุดคือ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะทำให้คนในพื้นที่ระหว่างผู้ประกอบการทำนาเกลือสินเธาว์และผู้ทำเกษตรกรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขจะทำอย่างไร การสร้างปมความขัดแย้งในพื้นที่นั้นเกิดจากการรุกล้ำของน้ำเค็มที่ไหลหลากไปสู่ลำทวน (ลำธาร) ที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องอาศัยน้ำมาใช้ในภาคเกษตรตลอดทั้งปี การแก้ไขปัญหามีบ้างจากหน่วยงานภาครัฐ ร่วมแก้ไขกันเองระหว่างผู้ประกอบการและประชาชน แต่ปัญหาขยายผลกว้างขวาง เพราะลำธารมีความยาวมากและประชาชนได้รับผลกระทบในหลายจุด การทรุดตัวของแผ่นดินมีให้เห็นในหลายจุด เช่นบ้านดุงน้อย บ้านนาโอง บ้านทุ่ง บ้านโนนสะแบง บ้านหนองวง บ้านจำปาดง และบ้านกุดเรือคำ พบทั้งที่ห่างจากหมู่บ้านและใกล้ชุมชน ป่าไม้ลดลง ปลาน้ำจืดตาย ไม่ขยายพันธุ์ (ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และเศกสรรค์ ยงวิชัย, 2545: 84-85) ทั้งนี้พื้นที่อำเภอบ้านดุงมีเนื้อที่ทั้งหมด 923.768 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือติดกับอำเภอพนทิสัยและอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

ทิศใต้ติดกับอำเภอทุ่งฝนและอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันออกติดกับอำเภอบ้านม่วง และอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

และทิศตะวันตกติดกับอำเภอเพ็ญและอำเภอสว่างคอม จังหวัดอุดรธานี มี 13 ตำบล 140 หมู่บ้าน 34 ชุมชน ประชากร ณ เดือนธันวาคม 2553 มีทั้งสิ้น 123,227 คน ครัวเรือน 32,135 ครัวเรือน (สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2558: ออนไลน์) มีผู้ประกอบการเกลือสินเธาว์ จำนวน 180 ราย สภาพเขตพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินปนทราย ลักษณะเป็นป่าโปร่ง มีอาชีพข้าว อ้อย ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นหลักมีแผนที่เขตแดนแสดงไว้ในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 แผนที่ 13 ตำบลอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ที่มา: สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนตำบลนาคำ (กศน.). (2558: ออนไลน์)

อำเภอบ้านดุงมีสายน้ำและแหล่งน้ำที่สำคัญเพียง 3 สาย ได้แก่ ลำห้วยหลวง ลำห้วยสงคราม และลำห้วยทวน ที่เปรียบเสมือนสายเลือดใหญ่ที่คอยหล่อเลี้ยงภาคเกษตรของประชาชนกำลังได้รับผลกระทบและถูกคุกคามจากน้ำเค็มของการทำนาเกลือสินเธาว์ และยังไม่มีหน่วยงานรัฐใดที่จะเข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจัง ดำเนินการไปตามทางภาครัฐที่กำหนดขอบเขต ขาดการบูรณาการแก้ปัญหาในเชิงวิชาการ ขาดการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในท้องถิ่น ขาดแผนยุทธศาสตร์ในการดูแลและแก้ไขปัญหาการรุกคืบของน้ำเค็มได้ แต่มีประชาชนบางกลุ่มที่ศึกษาแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำพืชและแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินชีวิตเพื่อปรับวิถีชีวิตของประชาชนเองให้อยู่ได้อย่างมีความสุข แต่ปัญหายังคงมีอยู่ หากไม่แก้ไขให้ดีขึ้น หรือมีวิธีการป้องกันให้รุดกุมผลกระทบก็ย่อมเป็นวงกว้างขึ้นเช่นกัน ถ้าหากไม่ดำเนินการวิจัยหรือศึกษา

ข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไว้จะบ่มเพาะความขัดแย้งและการเกลียดชังกันเพิ่มมากขึ้นระหว่างคนในพื้นที่เอง และอาจก่อปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ จนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทีที่ได้ การละเลยการศึกษาวิจัยในเชิงวิชาการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหายังจะเป็นบ่อนทำลายความสุขของคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งได้ ทำลายการสร้างความปลอดภัยของการอยู่ร่วมกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อมั่นในผลการวิจัยจะเกิดขึ้นนี้เป็นการค้นหาแนวทางที่เป็นจริงตามทุนทางสังคมและบริบทของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง เป็นการคิดจากฐานรากของการแก้ไขปัญหาจริง ๆ และมั่นใจว่าผลการวิจัยจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางที่ดีของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนการสร้างพัฒนาคน พัฒนาพื้นที่ พัฒนากฎหมายที่ติดต่อกัน และการปรับตัวของประชาชนด้วยอาศัยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จนทำให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ผลกระทบและเกิดความขัดแย้งจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อสำรวจภูมิสังคมปัญหาเดิมและปัญหาใหม่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบตลอดเส้นทางสายน้ำ 3 สาย ได้แก่ ลำห้วยหลวง ลำห้วยสงคราม ลำห้วยทวน และ 2 นา ได้แก่ นาข้าวและนาเกลือ
- 2) เพื่อการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการรुक้าของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์
- 3) เพื่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของประชาชน
- 4) เพื่อสร้างภาพในอนาคต รูปแบบและแนวทางการพัฒนาสังคมแห่งการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของการอยู่ร่วมกันของประชาชนผู้ทำนาข้าวและนาเกลือ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ด้านเนื้อหา เป็นการรวบรวมแนวคิด วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เกลือสินเธาว์ (Rock Salt) เกษตรกรรม (Agriculture) ความสุข (Happiness) ภูมิสังคม (Socio-geographical conditions) ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) และการศึกษาความต้องการ ปัญหา สำคัญของชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ระหว่างการศึกษาเอกสาร (Documentary research) และศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantitative research) และ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูล

2.1 ด้านพื้นที่ ได้แก่เขตการปกครองของเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 923.768 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 13 ตำบล 140 หมู่บ้าน 34 ชุมชน พื้นที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตเกลือสินเธาว์ ได้แก่ ทุ่งนาโอง บ้านนาโอง ทุ่งกุดสิม ทุ่งหนองแห้ว ทุ่งเสาธง ห้วยกุดแก แหล่งหนองดุง บ้านดุงน้อย หนองพะเมีย แหล่งทุ่งนาเอียด กุดสะแบง ทุ่งนางกลาง บ้านทุ่ง แหล่งดอนขี้เหล็ก ทุ่งหนองโน หนองแสง บ้านโพนสูงใต้ แต่มีการเยียวยาบ้าง เลิกทำป่ล่อยพื้นที่ร้างบ้างและบางส่วนดำรงอยู่ได้ด้วยการแก้ปัญหาให้พอรับกันได้อยู่กัน ได้ นาข้าวเปลี่ยนเป็นนาเกลือ นาเกลือขยายพื้นที่มากขึ้นผลกระทบมีมากขึ้นด้วย แต่ ณ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) ผู้วิจัยได้คัดกรองพื้นที่ที่มีผลกระทบมากที่สุด 4 พื้นที่ใน 4 ตำบล อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ 1) บ้านฝาง หมู่ 9 ตำบลโพนสูง 2) บ้านโนนงาม หมู่ 11 ตำบลนาคำ 3) บ้านดุงใหญ่ หมู่ 1 ตำบลบ้านดุง และ 4) บ้านประดู่ หมู่ 6 ตำบลศรีสุทโธ

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนประชากร 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านดุง มีจำนวนประชากร 11,832 คน ครัวเรือน 2,622 ครัวเรือน ตำบลศรีสุทโธ มีจำนวนประชากร 13,116 คน ครัวเรือน 2,865 ครัวเรือน ตำบลโพนสูง มีจำนวนประชากร 8,877 คน ครัวเรือน 1,796 ครัวเรือน และตำบลนาคำ มีจำนวนประชากร 8,813 คน ครัวเรือน 1,869 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้นมีจำนวนประชากร 42,638 คน และมีครัวเรือน 9,152 ครัวเรือน (ข้อมูลชุมชนและประชากรเมื่อเดือนกรกฎาคม 2559) ได้กลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973: 125) ทั้งสิ้น 400 กลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยกำหนดเก็บตำบลละ 100 กลุ่มตัวอย่าง

2.3 เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์สัมภาษณ์ผู้รู้และผู้บริหารหน่วยงานในพื้นที่ทำนาเกลือด้วยการสัมภาษณ์ ได้แก่ พัฒนาการอำเภอบ้านดุง เกษตรอำเภอบ้านดุง นายกองค์การบริหารเทศบาลบ้านดุง กลุ่มผู้นำ 4 ตำบลที่เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่หรือตัวแทน เช่น สมาชิกสภาเทศบาลบ้านดุง) และผู้ประกอบการเกลือสินเธาว์ เกษตรกรนาเกลืออำเภอบ้านดุง ผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือและประชาชนที่ทำนาข้าวที่ได้รับผลโดยตรงที่เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือได้รับผลกระทบจริง ๆ รวม 30 คน เพื่อค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการรุกคืบของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์ และการสร้างภาพในอนาคตรูปแบบและแนวทางการพัฒนาสังคมแห่งการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของการอยู่ร่วมกันของประชาชนผู้ทำนาข้าวและนาเกลือ

3. ดำเนินการทำวิจัยปีงบประมาณ 2560 (ตุลาคม 2559-กันยายน 2560) รวม 1 ปีงบประมาณ

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง พฤติกรรมแห่งการทำงานร่วมกันของคน(ประชาชน) ในพื้นที่ผลกระทบหรือในชุมชนรอบพื้นที่ผลกระทบของนาเกลือ โดยการที่ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับผู้นำของพื้นที่ เช่น นายอำเภอ นายกเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่ ประธานชุมชน ผู้ขับเคลื่อนอื่น ๆ ทั้งในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน การค้นหาสาเหตุปัญหา การร่วมกันวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ การติดตามประเมินผล และการร่วมรับผิดชอบซึ่งการกระทำทุกอย่างมักสะท้อนเป้าหมายสำคัญคือความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสันติขึ้นในพื้นที่ผลกระทบและในชุมชนรอบบริเวณผลกระทบ ซึ่งในที่นี้หมายความว่ามีความถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่และการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการนาเกลือและชาวนาที่ใช้พื้นที่ใกล้กัน ทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งน้ำ ผลิตทางการเกษตร จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จนเกิดการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามภูมิสังคมและวิถีชีวิตพอเพียง

เกลือสินเธาว์ (Rock Salt) หมายถึง เกลือที่ได้จากดินเค็ม หรือเกลือหิน โดยการปล่อยน้ำลงไหลละลายหินเกลือที่อยู่ใต้ดินแล้วจึงสูบน้ำกลับขึ้นมาตากหรือต้มให้น้ำระเหยไป แล้วนำไปสู่การ

พาณิชย์และการดำรงชีพใช้ปรุงอาหาร ซึ่งทั้งนี้หมายถึงเอาเกลือที่ถูกสูบน้ำเกลือขึ้นมาจากใต้ดินผลิตในพื้นที่อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

เกษตรกรรม (Agriculture) หมายถึง การทำการเกษตร เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำสวน ทำไร่ ทำนา เป็นการดำเนินชีวิตอยู่กับสิ่งที่เป็นธรรมชาติมากที่สุดใช้ประโยชน์จากที่ดินด้วยการไม่ทำลายดิน น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเป็นการสร้างปัจจัยการผลิต ซึ่งทั้งนี้หมายถึงเอาพื้นที่ทำนาข้าวที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบการผลิตเกลือสินเธาว์

ความสุข (Happiness) หมายถึง การเข้าถึงคำว่า “พอเพียง” และ “พอใจ” เป็นการถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์ทางกาย และทางจิตใจ ซึ่งจะเริ่มต้นที่มีความสุขทางกาย เช่นการอยู่ดีกินดี การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการศึกษา หรือรวมเรียกว่าความสุขในการดำรงชีวิตนั่นเอง และเมื่อพร้อมกับความ สุขทางกายแล้วจะต้องพัฒนาสู่ความสุขทางใจด้วย เช่น การรักษาศีลครบถ้วนบริบูรณ์ การเคารพศรัทธาในศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรม คำสอนที่ดีงามของศาสนา การทำสมาธิภาวนา เป็นต้น ทำทั้งสองสุขนี้ให้บริบูรณ์ถึงจะเรียกว่า “ความสุข” ที่แท้จริง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 59)

ภูมิสังคม (Socio-geographical conditions) หมายถึง การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 16-17)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) หมายถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมี

เหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: ก-ข, 2550: 7-9, มุลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 7 อ้างถึงในภุสสิทธ์ ภูคำชะโนด, 2558: 50)

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจริงในผลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ด้านสังคมและชุมชน

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระยะสั้น และระยะยาวด้วยการเจรจาทางออกอย่างปรองดองและสันติร่วมกันในการแก้ไขการรุกรานของน้ำเค็มเวลาน้ำท่วม ระยะเวลา 4 ภาคส่วน ได้แก่ ประชาชน ชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น

ด้านนโยบาย

2. ภาครัฐและชุมชนได้นำผลการวิจัยไปสู่การกำหนดนโยบายของชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐได้

3. การนำวิธีการ หรือ แนวทาง หรือ รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างมีสุขของประชาชนที่จะหาทางออกอย่างสันติร่วมกันในพื้นที่ขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการและเกษตรกร

ด้านการเผยแพร่

4. นำผลการวิจัยนี้ไปตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

5. ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาด้านการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันเพราะสอดคล้องกับรายวิชาที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คือ เศรษฐกิจ สังคมตามแนวพระราชดำริ ในชั้นปีที่ 2

และรายวิชากระบวนการพัฒนาสังคมพื้นฐาน ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม
แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

SSRU60